

«Από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε με την ίδια γλώσσα», Γιώργος Σεφέρης

δέρκομαι (ρ., βλέπω, κοιτάζω) → οξυδερκής (αυτός που έχει όξεια όραση), οξυδέρκεια

διασκεδάννυμι [ρ., διασκορπίζω] → διασκέδαση

δόρπον [(τό), δείπνο (τό παρατιθέμενο τήν έσπερα ή τή νίχτα)· ρ. δορπέω= δειπνῶ] → έπιδόρπιο

δράγμα [(τό), όσο δύναται κάποιος να πάσει με τό χέρι, όσο χωράει μία φούχτα· ρ. δράσσομαι/δράττομαι] → δραχμή· έκκλ. φράση: “Σήμερον γεννᾶται εκ Παρθένου, ο δρακι (στη φούχτα· ή **δράξ**, τής δρακός) τήν πᾶσαν ἔχων κτίσιν”.

Όμηρικό Λεξικό Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, έκδ. 1888

κτώμαι (άποκτώ), (Μ.Φ. -)
θέματα -κτα-, -κτη-

παράγωγα/σύνθετα:
κτημα, κτήτωρ, κτητός, κτητικός,
έπικτητος, άκτήμων..

σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά:
άνακτώμαι → άνάκτηση,
κατακτώμαι → κατάκτηση,
προσκτώμαι → πρόσκτηση,

αίρω, (Μ.Φ. αίρομαι)
θέμα -αρ-

παράγωγα/σύνθετα:
αίωρα, άρσις (σήκωμα), άρδην (σηκωτά· εκ θεμελίω, εκ ολοκλήρου), έρανος, μεταρσιος..

σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά:
έξαιρω → έξαρση, **έπαίρω** → έπαρση (σήκωμα, βλ. “έπαρση σημαίας”· ύπερηφάνια),
άνταιρω (άνθισταμαι) → άνταρσία

Ποιές από τις λέξεις της στήλης Β' έχουν ετυμολογική συγγένεια/κοινή ρίζα με τις λέξεις της στήλης Α'; Κυκλώστε τις σωστές.

Α'	Β'
κτώμαι	κτίσις, κτητικός, άκτήμων, άκτιστος, κτήσις, κτήνος, άπόκτηση.
αίρω	άρετή, άρτηρία, μετέωρος, άναίρεση, άντάρτης, αιώρα.

Είπεν ο Κύριος τίν παραβολήν ταύτην· άνθρωποι δύο ανέβησαν εις τό ιερών προσεύξασθαι, ο εις¹ Φαρισαίος και ο έτερος τελώνης. Ο Φαρισαίος σταθείς προς έαυτόν ταύτα προσεύχετο· ο Θεός, εύχαριστώ σοι ότι ουκ ειμί ώσπερ οι λοιποί τών ανθρώπων, άρπαγες, άδικοι, μοιχοί, ή και ως ούτος ο τελώνης· νιστεύω δις του σαββάτου, **άποδεκατώ** (δίνω τό δέκατον) πάντα όσα **κτώμαι**². και ο τελώνης μακρόθεν **έστώς**³ (έχοντας σταθεί) ουκ ήθελεν ουδέ τους όφθαλμούς εις τόν ουρανόν **έπαραι**⁴, άλλ' **έτυπτεν**⁵ εις τό σπῆθος αυτου λέγων· ο Θεός, **ιλάσθητι**⁶ μοι τῷ άμαρτωλῷ. λέγω υμίν, κατέβη ούτος **δεδικαιωμένος**⁷ εις τόν οίκον αυτου ή γάρ εκείνος· ότι πᾶς ο ύψῶν έαυτόν ταπεινωθήσεται, ο δέ ταπεινῶν έαυτόν ύψωθήσεται.

9/2/2020, Λουκ. ι' 10-14
Η παραβολή του Τελώνου και του Φαρισαίου

Γραμματικά σχόλια

- εις:** όνομαστ. ένικού άρσεν. γένους του άπολύτου αριθμητικού επιθέτου **εις, μία, έν** (ένας, μία, ένα)· τά ύπόλοιπα αριθμητικά επίθετα: **τακτικά** (: πρῶτος, τρίτος, είκοστός κ.λπ.), **χρονικά** (: τριταίος, τεταρταίος κ.λπ.), **πολλαπλασιαστικά** (: τριπλοῦς, δεκαπλοῦς κ.λπ.) και **άναλογικά** (: διπλάσιος, τριπλάσιος κ.λπ.).
- κτώμαι:** ά· ένικό πρόσωπο χρόνου Ένεστ. του ρ. Ε.Φ. κτάομαι - ωμαι (άποθετικό ρ.): Ένεστ. κτώμαι, Πρτ. εκτίωμι, Μελλ. κτίσομαι, Παθ. Μελλ. κτηθήσομαι, Άορ. εκπισάμην, Παθ. Άορ. εκπίθην, Πρκ. κέκτημαι, Υπερσ. εκέκτημην.
- έστώς:** μετοχή άρσεν. γένους χρόνου Πρκμ. (έστικα) του ρ. Μ.Φ. ισταμαι (στέκομαι, είμαι όρθιος· βλ. 7^ο μάθημα σχόλια 2 και 10, και 9^ο μάθημα σχ. 4)· ο έστώς, ή έστῶσα, τό έστός (6^ο τύποι: ο έστικώς, ή έστικυία, τό έστικός).
- έπαραι:** άπαρέμφατο χρόνου Άορ. (έπιῖρα) του ρ. Ε.Φ. έπαίρω· σύνθετο: επί + αίρω (σηκώνω, ύψώνω, μεγαλώνω)· Ένεστ. αίρω, Πρτ. ήρον, Μελλ. άρω, Άορ. ήρα, Πρκ. ήρα, Υπερσ. ήρκειν.
- έτυπτεν:** γ' ένικό πρόσωπο χρόνου Πρτ. (έτυπτον) του ρ. Ε.Φ. τυπτω (χτυπά, πληγώνω): **συνώνυμα ρ.:** βάλλω, παίω, πατάσσω, πλῆττω (βάλλω= χτυπά από μακριά με εύστοχία· τά άλλα τρία ρ.= χτυπά από κοντά, χωρίς να φανεώνεται άν εύστοχῶ).
- ιλάσθητι:** 6^ο ένικό πρόσωπο προστακτ. έγκλισης χρόνου Παθ. Άορ. (ιλάσθην) του ρ. Μ.Φ. ιλάσκομαι (έξιλέωνω): **παράγωγα:** ιλασμός (σηχώρησις, έξιλέωσις), (έξ)ιλαστήριος (“έξιλαστήριον ήμας”), ίλεως (εύμενίς), ιλαρός (φαιδρός εύθυμος)· **έκκλ. φράσεις:** “ότι παρά σοι ο ιλασμός έστι”, “ίλεως, ίλεως γενοῦ ήμίν Δέσποτα επί ταίς άμαρτιαίς ήμίν”.
- δεδικαιωμένος:** μετοχή άρσ. γένους χρόνου Πρκμ. (δεδικαίωμαι) του ρ. Π.Φ. δικαιόομαι-οῦμαι· Ε.Φ. δικαιώ-ω (κρίνω ως δικαιο, άπονέμω δικαιοσύνη)· Μ.Φ. δικαιόομαι-οῦμαι (καταδικάζω)· Π.Φ. δικαιόομαι-οῦμαι (μού άποδίδεται δικαιοσύνη).

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

Βασικές έννοιες

Συντακτικό λέγεται τό μέρος τής γραμματικής που έξετάζει τή σύνταξη τών λέξεων. **Σύνταξη** είναι ή όρθή πλοκή τών λέξεων για δημιουργία λόγου. Τά διανοήματα και τίς επιθυμίες μας εκδηλώνουμε κανονικά με τό λόγο, προφορικά ή γραπτά.

Διαίρεση του λόγου

- Προτάση:** Ο λόγος που είναι πολύ σύντομος και περιέχει ένα άπλό νόημα (κρίση, επιθυμία, έρώτηση, αναφώνηση)· π.χ.: **Πᾶς ο ύψῶν έαυτόν ταπεινωθήσεται.**
- Περίοδος:** Ο λόγος που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και εκφράζει ένα τέλειο νόημα· στο γραπτό λόγο περιλαμβάνεται μεταξύ δύο τελειών ή μεταξύ τελείας και έρωτηματικού· π.χ.: **Είπεν ο Κύριος τίν παραβολήν ταύτην· άνθρωποι δύο ανέβησαν εις τό ιερών προσεύξασθαι, ο εις Φαρισαίος και ο έτερος τελώνης.**
- Ήμιπερίοδος:** Τό τμήμα τής περιόδου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις. Στο γραπτό λόγο περιλαμβάνεται μεταξύ τελείας και άνω τελείας ή μεταξύ δύο άνω τελειών· π.χ.: **Είπεν ο Κύριος τίν παραβολήν ταύτην· άνθρωποι δύο ανέβησαν εις τό ιερών προσεύξασθαι, ο εις Φαρισαίος και ο έτερος τελώνης.**

ΜΑΘΗΜΑ 10ο
Τρίτη (γ') κλίση ουσιαστικῶν

α. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

Η τρίτη κλίση περιλαμβάνει ονόματα καὶ τῶν τριῶν γενῶν (ἀρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα, ὅπως καὶ ἡ δευτέρα κλίση). Τὰ τριτόκλιτα ονόματα **λήγουν:**

στήν ὀνομαστικῇ ἐνικοῦ, σέ ἓνα φωνῆεν: **α, ι, υ, ω**

ἢ σέ ἓνα ἀπό τὰ ληκτικά σύμφωνα: **ν, ρ, ζ, ξ, ψ,**

καί στή γενική ἐνικοῦ, σέ: **-ος** (καί σπανιώτερα σέ -ως ἢ -ους).

Από τὰ τριτόκλιτα ονόματα:

ἄλλα εἶναι μονόθεμα, δηλαδή σχηματίζονται ἀπό ἓνα θέμα σέ ὅλες τίς πτώσεις (σωλήν, σωλήνος κ.λπ.), **ἄλλα ὅμως εἶναι διπλόθεμα**, δηλαδή σχηματίζονται ἀπό δύο θέματα (λιμήν, λιμένος κ.λπ.).

β. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

Ἐνικός ἀριθμός

		θ. ἦρω-	θ. θω
ὄν	ὄ	ἦρω-ς	θῶ-ς (τσακάλι)
γεν	τοῦ	ἦρω-ος	θω-ός
δοτ	τῶ	ἦρω-ϊ	θω-ϊ
αἰτ	τόν	ἦρω-α	θῶ-α
κλ	(ᾶ)	ἦρω-ς	θῶ-ς

Πληθυντικός ἀριθμός

		ἦρω-ες	θῶ-ες
ὄν	οἱ	ἦρω-ες	θῶ-ες
γεν	τῶν	ἦρῶ-ων	θῶ-ων
δοτ	τοῖς	ἦρω-σι	θω-σί
αἰτ	τούς	ἦρω-ας	θῶ-ας
κλ	(ᾶ)	ἦρω-ες	θῶ-ες

✧ *Πῶς βρίσκουμε τό θέμα:*

Τό θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων συνήθως τό βρίσκουμε ἀπό τήν γενική ἐνικοῦ, ἀφοῦ ἀφαιρέσουμε τήν κατάληξή της: “-ος”, (ὁ Ἑλλην, τοῦ Ἑλλην-ος· ὁ γίγας, τοῦ γίγαντ-ος).

Ἐάν τό ὄνομα εἶναι διπλόθεμο, **τό ἄλλο θέμα** (τό δεύτερο) βρίσκεται ἀπό τήν ὀνομαστικῇ ἐνικοῦ [τοῦ λιμέν-ος (ὁ λιμήν)· τῆς χιόν-ος (ἡ χιών)].

Ἐνικός ἀριθμός

		θ. ἰχθυ-	θ. δρυ-
ὄν	ὄ	ἰχθυ-ς (τό ψάρι)	ἦ δρυ-ς
γεν	τοῦ	ἰχθυ-ος	τῆς δρυ-ός
δοτ	τῶ	ἰχθυ-ϊ	τῆ δρυ-ϊ
αἰτ	τόν	ἰχθυ-ν	τήν δρυ-ν
κλ	(ᾶ)	ἰχθύ	(ᾶ) δρυ

Πληθυντικός ἀριθμός

		ἰχθυ-ες	αἱ	δρυ-ες
ὄν	οἱ	ἰχθυ-ες	αἱ	δρυ-ες
γεν	τῶν	ἰχθυ-ων	τῶν	δρυ-ων
δοτ	τοῖς	ἰχθυ-σι	ταῖς	δρυ-σί
αἰτ	τούς	ἰχθυ-ς	τάς	δρυ-ς
κλ	(ᾶ)	ἰχθυ-ες	(ᾶ)	δρυ-ες

